

СТЕНОГРАФСКЕ БЕЛЕШКЕ
СЕНАТА
КРАЉЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

ГОДИНА 6

БЕОГРАД, 1937 ГОДИНЕ

КЊИГА II

XXVII РЕДОВНИ САСТАНАК

СЕНАТА КРАЉЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

ДРЖАН 19 ОКТОБРА 1937 ГОДИНЕ У БЕОГРАДУ

ПРЕТСЕДАВАО:

Претседник

ДР. ЖЕЛИМИР МАЖУРАНИЋ

Секретар

ДР. БУРА КОТУР

Присутни су г. г. Министри: Претседник Министарског савета и Министар иностраних послова др. **Милан Стојадиновић**, Министар унутрашњих послова др. **Антон Корошец**, Министар саобраћаја др. **Мехмед Спахо**, Министар правде **Милан Симоновић**, Министар шума и рудника **Богољуб Кујунџић**, Министар грађевина **Добривоје Стошовић**, Министар финансија **Душан Летица**, Министар без портфеља др. **Нико Новаковић** и Министар физичког васпитања народа др. **Вјекослав Милетић**.

Почетак у 16.40 часова

САДРЖАЈ:

1. — Читање и усвојење записника XXVI редовног састанка;
2. — Читање Указа Краљевских Намесника о реконструкцији Краљевске владе г. др. Милана Стојадиновића и Указа о заступању Министра социјалне политике и народног здравља од стране Министра трговине и индустрије г. др. Милана Врбанића;
3. — Саопштење Претседника Сената о његовом учествовању на сахрани Блаженопочившег Претседника Чехословачке Републике Томаша Г. Масарика;
4. — Саопштење законских предлога упућених од стране Народне скупштине Сенату на рад;
5. — Саопштење одборских извештаја;
6. — Саопштење о Уредби Министарског савета о набавци и полагању телефонског кабла за велика отстојања Београд—Загреб—Марибор—аустријска граница;
7. — Саопштење о захтеву г. Министра правде за издавање суду сенатора г. др. Алберта Крамера;
8. — Саопштење о питању сенатора г. Јов. Бањанина упућеног Претседнику Сената;
9. — Одлука Сената о преношењу у наредни редован сазив: 1) Извештаја нарочитог одбора Се-

ната о предлогу Закона о иступима; 2) предлога Закона о правима и повластицама одликованих орденом Карађорђевог ордена са мачевима; 3) Уредбе Министарског савета упућене Финансијском одбору Сената, према одредбама Финансијског закона; 4) предмета који се налазе у Имунитетском одбору; 5) предмета који су упућени Одбору за молбе и жалбе; и 6) предлога Закона сенатора г. г. Ивана Хрибара и другова о личним именима.

Говорници: Претседник Сената др. Желимир Мажуранић (пет пута), Јово Бањанин, др. Јосип Немец, Милан Л. Поповић (два пута).

Претседник др. Желимир Мажуранић: Господо сенатори, отварам XXVII редовни састанак Сената Краљевине Југославије. Молим г. секретара да прочита записник прошлог састанка.

Секретар др. Бура Котур прочита записник XXVI редовног састанка.

Претседник др. Желимир Мажуранић: Има ли примедба на записник? (Нема). Примедба нема, записник се оверава.

Господо сенатори, стигла су два Указа Краљевског Намесништва и молим г. секретара да их прочита.

Секретар др. Бура Котур (чита):

У ИМЕ
ЊЕГОВОГ ВЕЛИЧАНСТВА
ПЕТРА II
ПО МИЛОСТИ БОЖЈОЈ И ВОЉИ НАРОДНОЈ
КРАЉА ЈУГОСЛАВИЈЕ
КРАЉЕВСКИ НАМЕСНИЦИ

Уважавајући оставку коју су поднели:
Министар правде Суботић др. Никола,
Министар грађевина Кожул др. Марко,
Министар шума и рудника Јанковић Ђура,
Министар просвете Стошовић Добривоје,
Министар пошта, телеграфа и телефона Ка-
луђерчић др. Бранко и
Министар за физичко васпитање народа Ро-
гић др. Јосип, — разрешавају их од дужности и
стављају их на расположење, а

ПОСТАВЉАЈУ:

За Министра правде Симоновића Милана,
Потпретседника Сената,
За Министра шума и рудника Кујунџића Бо-
гољуба, Бана Врбаске бановине,
За Министра грађевина Стошовића Добриво-
ја, Министра на расположењу, народног посла-
ника,
За Министра без портфеља Новаковића др.
Ника, народног посланика,
За Министра за физичко васпитање народа
Милетића др. Вјекослава, народног посланика,
За Министра пошта, телеграфа и телефона
Чвркића Војка, Потпретседника Народне скуп-
штине, и
За Министра просвете Магарашевића Дими-
трија, Помоћника Министра просвете у пензији.
Претседник Министарског савета и Министар
иностраних послова нека изврши овај Указ.

Павле, с. р.
Др. Р. Станковић, с. р.
Др. И. Перовић, с. р.

4 октобра 1937 године
Београд.

Претседник Министарског савета
и Министар иностраних послова,
Др. М. М. Стојадиновић, с. р.

(Господа сенатори саслушали су читање овога
Указа стојећи и пропратили га бурним узвицима:
„Живео Краљ!“).

Претседник др. Желимир Мажуранић: Овај
се Указ прима на знање. Молим господина секре-
тара да прочита други Указ.

Секретар др. Ђура Котур (чита):

У ИМЕ
ЊЕГОВОГ ВЕЛИЧАНСТВА
ПЕТРА II
ПО МИЛОСТИ БОЖЈОЈ И ВОЉИ НАРОДНОЈ
КРАЉА ЈУГОСЛАВИЈЕ
КРАЉЕВСКИ НАМЕСНИЦИ

пошто ће се Министар социјалне политике и на-
родног здравља Цветковић Драгиша бавити изве-
сно време у иностранству, то на предлог Претсед-
ника Министарског савета и Министра иностраних
послова, а на основу члана 12 Закона о уређењу
Врховне државне управе, постављају:

За заступника Министра социјалне политике
и народног здравља Врбанића др. Милана, Мини-
стра трговине и индустрије.

Претседник Министарског савета и Министар
иностраних послова нека изврши овај указ.

Павле, с. р.
Др. Р. Станковић, с. р.
Др. И. Перовић, с. р.

30 септембра 1937 године
у Београду.

Претседник Министарског савета
и Министар иностраних послова,
Др. М. М. Стојадиновић, с. р.

(Господа сенатори саслушали су читање ово-
га Указа стојећи и пропратили га узвицима: „Жи-
вео Краљ!“).

Претседник др. Желимир Мажуранић: Овај
Указ прима се на знање.

Господо пре прелаза на дневни ред имам да
вам саопштим да сам заступао Сенат Краљевине
Југославије приликом величанственог погребња ве-
ликог државника и великог пријатеља Југославије
Блаженопочившег Претседника Чехословачке Ре-
публике Томаша Масарика у Прагу. (Господа се-
натори устају и кличу: „Слава Му!“). Том сам при-
годом имао прилику и част да и садашњем Прет-
седнику Чехословачке Републике и обим прет-
седница побратимског Народнег претставни-
штва Чехословачке државе изразим у име цело-
купног Сената Краљевине Југославије нашу дубо-
ку и безграничну сућут поводом ове смрти, која
је завила у црно целу Чехословачку и која значи
за цело човечанство велики и ненакнадиви губи-
так. Слава и вечан помен Томашу Масарику!

(Господа сенатори пропратили су крај говора
узвицима: „Слава Му!“).

Господо сенатори, стигли су неки законски
предлози од стране Народне скупштине Сенату на
рад. Молим г. секретара да их саопшти.

Секретар др. Ђура Котур (саопштава): Прет-
седник Народне скупштине доставио је Сенату на
рад, саобразно чл. 64 Устава, следеће законске
предлоге, у редакцији како их је Народна скуп-
штина усвојила, и то: Предлог Закона о Конкор-
дату између Свете Столице и Краљевине Југосла-
вије, потписаном у Ватикану 25 јула 1935 године;
предлог Закона о правима и повластицама одли-
кованих орденом Карађорђевог звезде са маче-
вима.

Претседник др. Желимир Мажуранић: За про-
учавање ових законских предлога, господо сена-
тори, изабраћемо нарочите одборе. Молим г. се-
кретара да саопшти трећи законски предлог.

Секретар др. Ђура Котур (саопштава): Пред-
лог Закона о изванредној државној помоћи Обре-
ну Савићу.

Претседник др. Желимир Мажуранић: Овај
законски предлог упутићемо Одбору за молбе и
и жалбе као надлежном за његово проучавање.

Господо сенатори, Сенату су стигли одборски
извештаји. Молим г. секретара да их чита.

Секретар др. Ђура Котур (чита): Одбор за
проучавање законског предлога о иступима под-
нео је Сенату свој извештај о овом законском
предлогу заједно са одвојеним мишљењем одбор-
ске мањине.

Претседник др. Желимир Мажуранић : Овај ће се одборски извештај оштампати, разделиће се г.г. сенаторима и биће стављен на дневни ред кад то Сенат закључи.

Молим г. секретара да изволи прочитати извештај Административног одбора.

Секретар др. Ђура Котур (чита):

СЕНАТ КРАЉЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Административни одбор

Примљено 18-X-1937.

ДБр. 15.

СЕНАТУ КРАЉЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ БЕОГРАД

У смислу чл. 128 Закона о пословном реду у Сенату, част ми је поднети овај извештај о рачунима Сената за друго тромесечје буџетске 1937/38 год. т. ј. за месеце: јули, август и септембар 1937-38 године т. ј. за месеце: јули, август и септембар 1937 год.

У току ова три месеца од Главне благајне Министарства финансија примљено је дин. 3,865.757.50 а за то исто време утрошено је дин. 3,772.289.50.

Административном одбору част је извести Сенат да су месечни прегледи касе и докумената за месеце јули, август и септембар 1937 г. у смислу чл. 128 Закона о пословном реду у Сенату извршени од стране одређених чланова Одбора, који су својим потписима потврдили да је стање новца и докумената тачно и исправно.

Према свему предњем Административном одбору част је умолити Сенат да овај извештај прими к знању.

Претседник
Административног одбора
сенатор,
Драг. Ђорђевић, с. р.

Секретар
Административног одбора
сенатор,
Ђуро Вукотић, с. р.

(М. П.)

Претседник др. Желимир Мажуранић: Прима ли Сенат прочитани извештај Административног одбора? (Прима). Објављујем да је Сенат примио на знање овај одборски извештај.

Молим г. секретара да прочита извештај Финансијског одбора.

Секретар др. Ђура Котур (чита): Финансијски одбор Сената поднео је Сенату на сагласност свој извештај о Уредби о проширењу телефонских инсталација и телефонских мрежа у Београду, Загребу и Љубљани.

Претседник др. Желимир Мажуранић: Господо сенатори, овај одборски извештај је отштампан, разделиће вам се и биће стављен на дневни ред кад то Сенат закључи.

Господо сенатори, стигла је Уредба Министарског савета о набавци и полагању телефонског кабла за велика отстојања Београд—Загреб—Марибор—аустријска граница. Молим г. секретара да прочита извештај.

Секретар др. Ђура Котур (чита): Г. Министар пошта, телеграфа и телефона доставио је Сенату на сагласност, саобразно § 90 ст. 2 Финансијског

закона за 1937/38 годину Уредбу о набавци и полагању телефонског кабла за велика отстојања Београд—Загреб—Марибор—аустријска граница и о набавци материјала и извршења радова у вези са искоришћавањем овог постројења.

Претседник др. Желимир Мажуранић: Предлажем, господо сенатори, да ову Уредбу Министарског савета упутимо Финансијском одбору као надлежном за њено разматрање. Прима ли Сенат овај мој предлог? (Прима). Објављујем да је Сенат сагласан с тиме да се ова Уредба упуту Финансијском одбору.

Господо сенатори, стигао је захтев г. Министра правде за издавање суду сенатора г. др. Алберта Крамера. Молим г. секретара да га изволи прочитати.

Секретар др. Ђура Котур (чита): Господин Министар правде доставио је Сенату на решење захтев Окружног суда у Љубљани за продужење кривичног поступка противу сенатора г. др. Алберта Крамера због дела клевете из чл. 52, 54 и 79 тач. 4 и 5 Закона о штампи.

Претседник др. Желимир Мажуранић: Овај ће се захтев г. Министра правде упутити Имуниетском одбору као надлежном за његово разматрање.

Господо, стигло је једно питање на Претседника Сената од стране сенатора г. Јована Бањанина. Молим г. секретара да прочита то питање.

Секретар др. Ђура Котур (чита): „Питање Г. Др. Желимиру Мажуранићу, Претседнику Сената Краљевине Југославије — о заштити Уставног поретка.

Готово пуна четири месеца, од краја јуна до 10 октобра ове године, водила се у нашој јавности отворена и упорна агитација за план Удружене опозиције о извршењу државног удара. Тај би се државни удар остварио владом концентрације свих протуунитаристичких странака, ликвидацијом целокупне шестојануарске политике, укидањем Устава од 3 септембра 1931, октројем неког провизорног Устава, рушењем темеља југословенског народног и државног јединства, прихватањем идеје о три посебна народа и државна суверенитета, и избором потпуно суверене конституанте без икаквих претходних начелних изјашњења и гаранција о будућем уређењу државе. Удружена опозиција тражила је да се тој концентрацији одмах легалним путем преда власт, како би она с овлашћењем Круне провела илегални план државног удара. Та је агитација добила најшири публицитет у нашој штампи.

Сва би земља са задовољством поздравила, када би и оне политичке струје и групе, из чијих је редова до сад долазила само разорна агитација, изнеле пред народ свој споразумни план о коначном решењу хрватског питања који не би дирао у темеље југословенске државе. Место тога дала је Удружена опозиција само једну лакомислену процедуру, остављајући будући живот државе у савршеној неизвесности, отварајући широм врата најсупротнијим агитацијама.

Режим г. др. Милана Стојадиновића, који већ две године настоји да отме Удруженој опозицији идеју и акцију споразума, показивао је дуго необичну благонаклоност према овој агитацији, пуштајући јој малоне неограничену слободу. Са гледишта слободне јавне дискусије не би се томе могло ништа приговорити, кад тај режим не би у исто време безобзирно забрањивао сваку другу мани-

фестацију јавног мишљења путем штампе. Осим најтежих појединости могао се читав план државног удара месецима несметано популаризовати. Услужна штампа могла је у најширем опсегу правити расположење јавног мњења за тај план. Режим Југословенске радикалне заједнице, који води г. др. Милан Стојадиновић, налазио је сигурно и свој неки интерес у тој кампањи, јер без његова одобрења не би данас све то било могуће. Тек последњих дана пресекао је тај режим; опет из својих посебних разлога, ову агитацију у штампи, бацајући тако јавност у други екстрем, јер спречава да се у слободној дискусији подвргну стварној критици начела споразума, а место тога се сада подземном агитацијом довршава оно што је с његовим пристанком у јавности већ довољно припремљено. Режим г. др. Милана Стојадиновића јавља се данас чак под маском фанатичног бранитеља југословенске унитаристичке мисли, а заборавља да за овај развој и ове резултате политике споразума носи он можда већу одговорност од саме Удружене опозиције, зато што је својом конкуренцијом и својим понудама гонио Удружену опозицију на све веће попуштање, и што је службено ангажовао у преговорима о споразуму саму државу.

Ви сте, Господине Претседниче, у духу парламентарног реда први саветник Круне у свима великим питањима државне политике, и један од најпозванијих чувара Устава. Зато сам слободан упитати Вас, да ли сте на том високом положају учинили све што се може да Круна буде обавештена објективно и свестрано о овом раду и Удружене опозиције и режима г. др. Милана Стојадиновића? Јесте ли учинили све да се сачува уставни поредак, да се спречи државни удар, отворени или прикривени, и да се сви који траже или спремају уставне и државне реформе упуте на једино правилан и допуштен пут, који сам Устав (чл. 114 и 115) предвиђа и одређује? Јесте ли учинили све да се сачува углед и снага Устава с којим је нераздвајно везан трагични, мученички лик једног Великог Краља, који је с највећим напорима и жртвама спасавао темеље југословенског народног и државног јединства против партизанског безумља, и стоји гигантски високо изнад свију оних који хоће да проведу ликвидацију Његова животног дела, који су ставили себи у задатак и Удружена опозиција и режим г. др. Милана Стојадиновића?

Изволите, Господине Претседниче, примити уверење о мом особитом поштовању.

Београд **Јов. Бањанин**, с. р.
18 октобра 1937 год. сенатор”

Претседник др. Желимир Мажуранић: Господо, ви сте чули садржај упита, који је на мене управо г. сенатор Бањанин. Ви знате, господо сенатори, и ја сматрам да је сувишно да то нарочито подвучем, да је тај у многим погледу далекосежни упит упућен отступајућем Претседнику управо у часу када му трне мандат, да је постављен на последњој седници заседања Сената, која последња седница ни нема друге сврхе ни задаче него да заврши редовно заседање крепосћу закона и крепосћу Устава. То само по себи није одлучно. Али је одлучно то, да је тај упит по своме садржају у великој мери прешао оквир онога што се као упит може ставити Претседнику Сената.

Ја не могу замислити како бих дао исцрпан одговор г. сенатору на његово питање, а да не разло-

жим с једне стране своје лично мишљење о политичком догађају о коме говори тај упит, а с друге стране о држању и раду Краљевске владе, о коме нам тај упит даје тако неповољну оцену.

Ја бих дакле, господо, екс катедра и као Претседник овог високог Дома морао са претседничке столице да говорим о проблемима, о којима сте звани, господо сенатори, ви сви да дајете своје мишљење али са ове говорнице Сената, а никако са претседничке столице. Па кад буде потребно да и ја о свему томе дам своје лично мишљење и ако у томе часу ја још будем Претседник овог високог Дома, ја ћу сићи са те претседничке столице и прећи на говорницу бар за оно време док излажем своје гледиште на политичке догађаје и своју критику о раду Владе.

Господо, ја ипак не могу да завршим а да не подвучем још једну околност. Има једна тачка и то једна једина, о којој заиста ја као Претседник екс катедра могу дати потпуно мериторан одговор господину сенатору. Јесте, истина је, задатак је и Народ. претставништва и његовог претседника да чува уставност и да чува законитост. Свака еволуција у земљи има да буде правна еволуција. У Уставу, у чл. 114 и 115, које је цитирао г. сенатор, али и у чл. 116 који г. сенатор није цитирао, тачно су означена права и дужности Народног претставништва и прерогативе Круне у томе погледу. Остајући, дакле, код тога да никакву критику не дајем о догађају о коме говори овај упит, ја изјављујем да знам шта је моја дужност у чувању уставности и законитости и да сам ту дужност вазда по најбољој савести и најбољем своме знању чинио.

Прима ли господин сенатор одговор на ово његово питање? (**Јово Бањанин:** Не примам).

Реч има сенатор г. Бањанин.

Јово Бањанин: Господо сенатори, ја заједно са г. Претседником врло жалим што сам морао у последњој седници овога сазива да му ставим ово питање. Али, за то г. Претседник нека тражи одговорност од других фактора а не од мене. Јер, ја бих био први који бих желео да је овај Сенат био на окупу, да се и раније могло да расправља и да сам раније могао да ставим питање на г. Претседника.

Господин Претседник, када данас с ових разлога одбија стваран одговор на моје питање, имао би на то право када би нам доказао да је он учинио све што је могао да се овај Сенат чешће састаје и да има могућности да прати јавни живот наше Отаџбине. (Одобравање на левици).

Господин Претседник, колико ја знам, није ништа учинио и носи заједно с Краљевском владом одговорност што овај Сенат није могао да се састаје и прати политички живот наше Отаџбине, и да подвргава критици све догађаје који се пред нама развијају. И зато тај разлог Господина Претседника не стоји. Уосталом, ја сам на Господина Претседника ставио питање о ономе што је он до сада учинио за последња четири месеца, а не о ономе што има будући Претседник у будуће да учини. Никада овај Претседник, па макар он поново сутра био изабран, нема могућности да одговори на ово, него баш данас на овој последњој седници.

Господин Претседник каже, да то питање прелази оквир онога о чему је он компетентан да даје објашњења овом високом Дому. Међутим, послед-

њом тачком свога одговора он је потврдио да је по питању уставног поретка у земљи дужан да и он води бригу као и ми. Али, ја мислим да је он највише позван, јер он претставља један део Народног претставништва, а нико више, него Народно претставништво, није позван да чува уставни поредак ове земље. И када му један сенатор упућује питање он нема права да избегава одговор с позивом на своју некомпетенцију.

Питање о коме се ради толико је крупно и толико судбоносно за нашу земљу, да ја мислим да је једна тешка погрешка и Краљевске владе и Претседника Сената што нису дали могућности да се састану оба Дома, да о овим питањима већају и расправљају. Јер, када читава земља расправља и када читава штампа бруји од захтева државног удара, који се проноси већ четири месеца кроз нашу земљу, онда је сигурно Народно претставништво у првом реду позвано да о томе води рачуна. Господин Претседник није учинио ништа да то омогући, и зато његов одговор не могу примити на знање. Ја само молим Господина Претседника и овај високи Дом да моју реч коју хоћу да кажем у овом часу не спутава оковима строгих прописа Пословника, јер је питање толико замашно, да би било срамота за овај високи Дом да се у њему о томе не чује ни једна реч, и да се допусти да се закључи сазив овог Дома, а да се о томе питању не проговори ништа.

Претседник др. Желимир Мажуранић: Ја ћу Вам допустити да и даље говорите, али тако да се држите принципа и оквира Пословника.

Јово Бањанин: ... Оквира мога питања, Господине Претседниче.

Претседник др. Желимир Мажуранић: Добро, добро, али и Пословника.

Јово Бањанин: Ми смо, ако се не вaram, примили данас записник седнице 24 јула, а данас смо у 19 октобру, значи, да три пуна месеца нисмо имали могућности да проговоримо. И у часу када се Сенат никако не сазива и када ће после конституисања опет сутра бити послан кући, ја мислим, да је ван сваке сумње да оваква питања не могу да се решавају у оквиру строгих прописа Пословника.

Претседник др. Желимир Мажуранић: Господине сенаторе, ја сам позван да чувам Пословник. Дозвољавам Вам да наставите, али не могу дозволити никакву принципијелну дебату по питањима која се не налазе на дневном реду.

Јово Бањанин: Ја ћу се држати дневног реда. Ми данас немамо и онако другог дневног реда, пак неће Сенат ништа изгубити од тога.

Господине сенатори, како Вам је познато бивша Земљорадничка странка у Београду предала је 6 марта о. г. г. др. Мачеку један предлог о процедури за решење хрватског питања. Сви људи, који прате наш јавни живот знају, јер се то казало свакоме ко је хтео да зна, у чему се састоји тај предлог, и што је он тражио. Тражио је, господине, у првом реду концентрацију странака, које стоје на бази противној унитаризму националном. Тражио је укидање Устава и ликвидацију целокупне шестојануарске политике. Тражио је укидање Краљевског намесништва и проглашење једног регента. Влада концентрације имала би сама да доноси законе, а после две или три године, имала би да приступи изради државног Устава. Овај план, за који се крајем јуна месеца о. г. почела правити велика агитација у штампи, прозват је смелим потезом у нашој јав-

ности. И доиста је то врло смео потез био. Он је можда био и дрзак, господине, јер је чак у свој програм ставио, да се пунолетство Њ. В. Краља Петра II има одложити до његове 25 године, а докле да има ићи на школовање у Енглеску.

Претседник др. Желимир Мажуранић: Господине сенаторе, ја Вас молим да се држите онога питања које сте мени упутили, а што не тангира личности. Ја не могу допустити да се сада води једна принципијелна дебата о стварима, које апсолутно нису на дневном реду. Изволите говорити о ономе што још може бити упит на претседника. (**Др. Урош Круљ:** Мора се чути мишљење у овом Дому о овако важним питањима. Зашто нисте дали раније прилике да се Сенат састане?) Са највећим жаљењем морам ограничити ствари које сасвим прелазе оквир данашњег рада. Изволите наставити. (**Др. Урош Круљ:** Хоћете да запустите уста јавном мњењу.)

Јово Бањанин (наставља): Господине сенатори, половином јуна месеца држао је демократски главни одбор седницу, у којој је своју политику, одбацујући свој стари програм, поставио на начело о три народна суверенитета и о сложеној држави. Чини се да ни демократски главни одбор није у томе часу био обавештен какав је предлог 6 марта био поднесен г. др. Мачеку. Али крајем јуна почела је јавна агитација у штампи за онај план државног удара. И у томе часу тај је план, господине, запео на отпору бивше Демократске странке, односно г. Давидовића. Господине, да узмогнемо просудити сав смисао, сву тежину овога питања, ванредно је значајно погледати како се у томе часу држала штампа Југословенске радикалне заједнице. Док се није знало за отпор г. Давидовића, штампа Југословенске радикалне заједнице потпуно је ћутала о овом плану државног удара. Онда није нашла ниједне речи осуде за овакво стављање целокупног нашег државног и националног питања на дневни ред. Тек 12 јула, кад је било јасно да се бивша Демократска странка одлучно одупире овом плану, „Самоуправа“ је проговорила и одбила мисао концентрације јер је предлог Земљорадничке странке и Југословенску радикалну заједницу уводио у концентрацију, која је имала да проведе тај план. Акција за извршење овога плана ту је запела, али агитација у јавности није престала.

Међутим, господине, половином септембра месеца настаје ненадан и нагли преокрет у држању демократске странке. Она, која је раније тражила да све групе, које улазе у споразум, треба да даду претходна изјашњења о будућем државном уређењу, које би имало да се донесе споразумно, она на једном одустаје од тога и пристаје са малим модификацијама на процедуру, коју је земљорадничка странка предложила 6 марта. И, господине, странке Удружене опозиције проглашавају се у томе часу српским блоком. И настаје један ужурбан рад око споразума, а споразум је потписан 8 октобра о. г.

Кад је споразум објављен, видело се, да се он задржава само на процедури, која би Удружену опозицију имала да доведе на власт, а да о будућем уређењу државе не каже ништа. Дата нам је процедура без икаквих индикација о томе, како би имало да се реши хрватско питање. Јасно је било једино то, да се тражи државни удар, у који је лако ући, али нико не зна, како се из њега може изаћи.

Има, господо, у томе споразуму, о коме ја не могу овде да говорим, и ствари које су прикривене и које се могу тумачити на десет начина. Али, свакако је основа целокупне ове политике, да се југословенска нација дели на три суверена народа, који имају да одлучују о томе, у каквој ће државној заједници остати и да ли ће уопште остати у државној заједници. Орган г. Мачека, „Хрватски дневник“ славио је тај споразум, јер да он значи успех далеко већи, него само враћање у 1918 годину.

Је ли, господо, бар идејна основа и Удружене опозиције и Хрватског народног покрета иста у том споразуму? Г. Давидовић написао је за „Политику“ један чланак, који треба да разјасни овај споразум, а који чланак нажалост није угледао светлост дана, јер је цензура сматрала, да треба да га забрани, а ја сматрам, да је то једна велика штета, јер би свет могао да се упути у планове, које политичари и странке праве о будућности народа. Г. Давидовић каже, да се народ српски, хрватски и словеначки сложио за Југославију, која је једна и остаје једна у њеним неповредним границама. Демократска једна Југославија оствариће и један народ. Онај, ко данас искрено иде споразуму, иде и народном јединству, које нам — вели г. Давидовић — остаје као идеал. Дошли су, и Срби и Хрвати и Словенци, у државу по јединству крви, по јединству језика, по јединству судбине и из тих осећања јединства доћи ће и све друго.

Међутим, претставник друге стране у склапању овога споразума у исто време говори сасвим друкчије. Г. др. Влатко Мачек написао је у „Селачком дому“ од 14 октобра чланак којим тумачи овај споразум, и заступа сасвим супротну тезу. Он доказује, да ни јединство крви, ни јединство језика не значе ништа, и да Срби и Хрвати нису један народ и неће никада бити један народ. Он хоће, да сачува и учврсти искључиво власт хрватског народа у својој домовини Хрватској. Он хоће да слободни хрватски народ по својој вољи уреди своју слободну домовину Хрватску! Он хоће да се уз слободну Србију обнови слободна Хрватска! О једној Југославији нема ни спомена.

И сад ја не знам како ће процедура коју су ова господа споразумно дала, довести у склад погледе г. Давидовића и погледе г. Мачека. (Др. Урош Круљ: То је цензура пропустила, а ово забранила!) Има једна промена у плану од септембра месеца према оном плану који је предан г. Мачеку 6 марта ове године. По првоме плану влада концентрације владала би без икаквог парламента и без икакве контроле. Она би имала да сама доноси законе и да спрема Устав који би после две или три године био донесен. По другом овом плану, који је утврђен у споразуму, Конституанта би радила као обичан парламент, а дотле би уставотворни одбор — кажу — озбиљно, темељно и лагано претресао питање о уређењу земље. Докде би радио тај уставни одбор? Осам година радила су господа на споразуму, док су дошла до процедуре. Колико би година требало да се они сложе у свима питањима будућег државног уређења?! (Др. Урош Круљ: Главни је да владају!) Како би држава живела, како би се она развијала и колико би деценија требало да траје та изабрана Конституанта да реши ово питање државног уређења?!

Већма је значајан и дан кад је јавности пре-

дан овај споразум. Предан је штампи 9 октобра после подне. Господо, трагична симболика овога чина, који је помешан с великом дозом цинизма, и сувише је очигледна. Један чак лист објавио је споразум тачно у онај сат када су пре три године пали метци у Марсељу. Корисници марсељске трагедије јавили су се баш на тај дан тражећи баштину или плен.

И. господо, у томе часу настаје преокрет у држању штампе Југословенске радикалне заједнице према овом новом споразуму. Као што је у оној првој фази, према оном првом плану, она остала мирна, тако је сада дигла огромну узбуну у јавности бранећи југословенски национални унитаризам. Пита се, господо, да ли је тај гнев задахнут истинским југословенским патриотизмом? У јуну месецу када је јасно било да у концентрацију, која се предлаже, има да уђе и Југословенска радикална заједница, није било никакве велике вике против плана процедуре.

Претседник др. Желимир Мажуранић: Господине сенаторе, моје настојање, да Вас пустим да до краја говорите, прелази у злоупотребу мојих властитих пуномоћстава које имам као Претседник. Ја не могу ићи тако далеко да злорабим о власти које имам. Ја сам ту да штитим Пословник. Молим Вас да у року од неколико минута завршите, иначе ћу Вам одузети реч.

Јово Бањанин: Ја Вас молим да ми допустите да завршим. Ја сам био пре подне у Народној скупштини, Господине Претседнице, и чуо сам да се тамо стављају питања и дају одговори који трају по пола сата, и нико посланике није опомињао. Ви ми изволите одузети реч. Ја ћу продужити, а Ви ме прекините и одузмите ми реч. Само онда ће се знати зашто је то учињено.

Претседник др. Желимир Мажуранић: Ја Вас молим, да завршите у року од неколико минута. (Чује се са левце: Сенат жели да чује г. говорника!)

Јово Бањанин (наставља): Да ову вику штампе Југословенске радикалне заједнице схватимо, треба да повучемо извесну паралелу између рада Удружене опозиције и Југословенске радикалне заједнице, па да видимо да ли је штампа Југословенске радикалне заједнице компетентна да она диже узбуну у народу против овога плана. Удружена опозиција тражи ликвидацију целокупне шестојануарске политике. Југословенска радикална заједница већ две године проводи ликвидацију шестојануарске политике. Она је чак јавно огласила то као програм свога рада. Удружена опозиција је отворено за укидање Устава. Режим Југословенске радикалне заједнице стварно одузима снагу државном Уставу, и допушта да се погазе елементарне, најбитније одредбе и установе нашег државног Устава. Удружена опозиција претворила се данас у српски блок. Југословенска радикална заједница прва је позвала Србе на окуп, и она ствара српски фронт да буде или противник или партнер г. Мачека. Она је и на општинским изборима тражила легитимацију да може у име Срба преговарати са г. Мачеком као претставником Хрвата. Удружена опозиција преговара са г. Мачеком о споразуму. Југословенска радикална заједница ради исто то. Пут у Брежнице, господо, фаталнији је за развој политике споразума него сва трчкарања курира

Удружене опозиције, јер пут у Брежице ангажује одговорност наше државе....

Претседник др. Желимир Мажуранић: Господине сенаторе, молим Вас да завршите.

Јово Бањанин: Ја ћу већ завршити. Изволите ми одузети реч. Господо, г. Претседник ме опомиње већ неколико пута. Ја сам слободан да се обратим на овај високи Дом и да га замолим да ми допусти да говорим.

Претседник др. Желимир Мажуранић: То је дискреционо право Претседника.

Јово Бањанин: Може Вам сенатор г. Котур дошаптавати што хоће, али Сенат има право да о томе одлучи.

Претседник др. Желимир Мажуранић: Ја Вас кажњавам опоменом, г. сенаторе. Изволите завршити говор.

Јово Бањанин: Можете и записаном опоменом.

Претседник др. Желимир Мажуранић: Кажњавам Вас записаном опоменом.

Јово Бањанин: Можете и двапут записаном опоменом.

Господо сенатори, ви сте, пратећи све писање штампе о овом питању, могли опазити да органи Југословенске радикалне заједнице нису устали толико против самог споразума, колико устају против тога што је г. Мачек закључио споразум с Удруженом опозицијом. И они чак жале г. Мачека. Они сматрају да је он нека жртва, зато што је склопио споразум са људима без капитала, без фирме и без кредита — како пише „Самоуправа“. И опомињу г. Мачека да му овај споразум неће донети ништа, зато што Удружена опозиција у Србији не значи ништа. „Самоуправа“ 16 октобра пише чак то да је Удружена опозиција овим споразумом нашкодила решењу хрватског питања, „које се налазило у завршној фази и за чије решење су били приурочени не само духови, већ и многи потребни елементи“. Значи да постоји још један споразум о хрватском питању, који је готово завршен, а да о њему земља и народ ништа не знају. Удружена опозиција је била толико лојална да свој споразум објави у јавности. За овај тајни споразум, који је склапан између режима Југословенске радикалне заједнице и г. Мачека, наша земља ништа не зна; не зна шта он садржи и куда он води. Ми имамо права питати када ће Краљевска влада објавити тај споразум који нам је наговестила „Самоуправа“, а о коме ми ништа не знамо.

Господо, ја сам већ нагласно да је преокрет бивше Демократске странке у септембру месецу био пресудна граница у решавању питања споразума.

И свако има права да се пита зашто је демократска странка која се месецима одлучно одупирала предлогу земљорадника учинила у септембру месецу ову капитулацију. То нам је јасно речено у поруци од 17 септембра, коју је демократско водство упутило својим пријатељима. У тој је поруци казано: „Конструктивна политика г. др. Мачека била је спутавана на једној страни харангирањем Франковаца против сваког споразума, а на другој страни смутњама које је режим почео убацивати у саме редове сељачко-демократске коалиције, позивом на учешће у једној изборној влади која би Хрватима оставила одрешене руке по цену да Стојадиновићу омогући да једним новим

петомажским изборима уништи опозицију на српској страни“.

Ето, господо, конкуренција режима Југословенске радикалне заједнице и страх од уништења Удружене опозиције, нагнали су ту опозицију да прими споразум који је потписан 8 октобра. И само оваквој интервенцији режима Југословенске радикалне заједнице има да се захвали што је до тога споразума дошло.

Ми видимо у штампи Југословенске радикалне заједнице да се она необично згража на датум на који је тај споразум објављен. Али ја мислим, да режим Југословенске радикалне заједнице нема никаква права на то згражање, јер он је пре годину дана, 9 октобра, бајонетима разгонио народне претставнике, када су кренули на Оплепац да се поклоне гробу Блаженопочившег Краља Ујединитеља.

У име унитаризма, господо сенатори, буну се режим Југословенске радикалне заједнице против споразума Удружене опозиције и г. Мачека. Унитаризам, велика светла мисао, само опет се питам, да ли је Југословенска радикална заједница позвана да се данас толико истиче као бранилац унитаризма. Зар та Југословенска радикална заједница није две године чинила све, да све оне који су верни мисли југословенског националног унитаризма изложи највећој поруци и клевети, зато што су служили 6-јануарској мисли. У томе је штампа Југословенске радикалне заједнице била увек сагласна са штампом Удружене опозиције. Створио се, господо, чак и посебан тип штампе у нашој земљи, штампе која је у исто време служила и политици режима Југословенске радикалне заједнице и политици Удружене опозиције.

Ко су ти претставници унитаризма? Па треба, господо, да видимо ко је то све у саставу Југословенске радикалне заједнице, и да оценимо да ли се може поверовати у тај унитаризам? Не треба ништа друго да говоримо, него да споменем да је у саставу Југословенске радикалне заједнице ако не главни, а оно један од главних фактора господин Корошец са својим друштвом. Он је сад борац за унитаризам, а две године је његова штампа проглашавала да је југословенски унитаризам несрећа за ову земљу. Господо, 29 августа „Словенец“ пише: „Словенија јесте и мора бити свет за себе у збору трију етнографских и народних скупина у Југославији, свет са својом историјом, својом посебном духовном проблематиком, својим културним и књижевним животом, својим језиком, нарочитим даром божјим, који морамо увек лепше и оштрије брусити, стално изнова и из своје унутрашње силе стварати. Зато морају словеначке књиге бити писане само словеначким духом и намењене само за Словенце.“ То је југословенски унитаризам који проповеда господин Корошец.

А ових дана „Словенски дом“, поподневно издање „Словенца“, органа господина Корошца пишући баш о изјавама општина против овог споразума, тумачи те изјаве као мишљење Велико-срба да је државно и народно јединство једини темељ на коме може опстати Југославија. Дакле, Влада покреће све градске општине да дају изјаве против споразума, а орган господина Корошца каже да је то великосрпска мисао о народном јединству.

У суштини нема разлике између политике Удружене опозиције и политике режима Југословенске радикалне заједнице. Има разлике само у ниансама. Две процедуре, које ове две групе претстављају, воде на крају истом циљу. Удружена опозиција тражи да се Устав и формално укине; Југословенска радикална заједница, односно њен режим, каже, да се Устав не може укинути — али га она само формално чува. Стварно је Устав погажен у својим битним установама и тражи се да то стање остане све до 1941 године. Процедура Удружене опозиције ствара једно провизорно стање, и она би готово у исто време довела до истог циља до кога води и Југословенска радикална заједница, јер кад би Устав по плану Југословенске радикалне заједнице, дочекао 1941 годину разорен, онда неће остати ништа друго него да се прихвати оно стање које хоће да да земљи и Удружена опозиција.

Из ових разлога јасно је да Југословенска радикална заједница нема права данас да диже заставу одбране југословенског националног и државног унитаризма. Она је напоредо с Удруженом опозицијом водила политику споразума са г. Мачеком; она је својим предлозима, својим понудама гонила и Удружену опозицију да иде што даље. И она је дужна и данас да истраје у тој политици споразума, да не носи маску одбране југословенског унитаризма и да или заједно са Удруженом опозицијом или без ње доведе до споразума са Мачеком. И ако то буде успех, нека јој буде слава, а ако та политика доживи слом, онда је дужан режим Југословенске радикалне заједнице да сноси сву одговорност за то. Јер он, господо, носи исту, ако не и већу одговорност него сама Удружена опозиција. Удружена опозиција ради неодговорно, и она може то да ради у своје име. Претседник Владе, који воли ову земљу, не може ништа да ради неодговорно, јер сваки његов корак ангажује одговорност саме државе. И у томе је разлика између Југословенске радикалне заједнице и Удружене опозиције, што је одговорност Југословенске радикалне заједнице много тежа. (Глас са левнице: А ако се покају за своја дела?)

Ја ћу, господо, завршити. Хоћу само да се осврнем са неколико речи на једно подметање, којим се покушало да се и Југословенска национална странка увуче без икакве своје радње и без икакве воље у овај тобожњи спор између Југословенске радикалне заједнице и Удружене опозиције.

„Време” је неки дан донело како Југословенска национална странка сматра споразум Удружене опозиције издајничком акцијом, против чијих твораца треба применити пуне санкције. „Словенец” од 16 октобра је донео „да су опет почели дизати главе непомирљиви елементи Хрвати и Словенци, као што су: Јово Бањанин, Јурај Деметровић, Анте Ковач, др. Крамер и Иван Пуцел, који опет заговарају режим јаке руке против г. Мачековог покрета.” А у недељу, у броју од 17 октобра, у свом извештају из Београда пише исти „Словенец”, како Југословенска национална странка заговара политику јаке руке против Хрвата и сматра све потписане опозиционаре за велеиздајнике, које би требало довести пред Суд за заштиту државе, док Југословенска радикална заједница заговара гледиште да треба гледати на развој

свију ствари, које су у вези са опозиционим споразумом, са хладном трезвеношћу и објективношћу. Дакле, није Југословенска радикална заједница та која хоће јаку руку, која хоће санкције, већ је то опет та несрећна Југословенска национална странка; она тражи јаку руку и она тражи санкције!? (Одобравање код мањине).

Господо, Југословенска национална странка није никада бегала од одговорности коју је носила. Она има ту несрећу да носи одговорност и за дела људи који никада нису били у њеним редовима, али она не допушта, и ја категорички и са индигнацијом одбијам са овога места подметање да је Југословенска национална странка тражила било јаку руку било санкције. (Одобравање код мањине) Ми носимо своју одговорност, не бежимо од ње, али не допуштамо да нам други кукавички подмеће своју одговорност. (Одобравање код мањине).

Претседник др. Желимир Мажуранић: Молим Вас, господине сенаторе, да бирате парламентарне изразе.

Јово Бањанин: Ја имам довољно искуства у парламентарним стварима и ја бих, Господине Претседниче, молио да ме бар о том не опомињете.

Претседник др. Желимир Мажуранић: Ја Вас молим, да завршите.

Јово Бањанин: Ја свршавам, Господине Претседниче, а потребно је да се то зна и чује да је Југословенска радикална заједница потпуно дисквалификована да диже заставу југословенског националног унитаризма и по постанку и по саставу своје, и по својој двогодишњој политици и по своје раду на споразуму са г. Мачеком. Зато ја, господо, не примам одговор Господина Претседника. (Одобравање код мањине).

Претседник др. Желимир Мажуранић: Господо сенатори, како Вам је познато, данашња је наша седница последња у овоме редовном сазиву и она ће се мало касније закључити, на основу уставних прописа, Указом Краљевских Намесника. Пре него што би се тај Указ прочитао, слободан сам предложити Вам да с позивом на досадашњу парламентарну праксу, пренесемо за рад у идући редовни сазив следеће несвршене предмете, и то:

1) Извештај нарочитог одбора Сената по предлогу закона о иступима; 2) Предлог Закона о правима и властима одликованих орденом Карађорђевог Звезде са мачевима, који нам је упутила Народна скупштина; 3) Уредбе Министарског савета, које су упућене Финансијском одбору према одредбама Финансијског закона; 4) Предмете који се налазе у Имунитетском одбору; 5) Предмете који су упућени Одбору за молбе и жалбе, и 6) Предлог закона сенатора г. г. Ивана Хрибара и другова о личним именима. Сви остали предмети који су били поднесени у овоме сазиву имали би се угасити.

Што се тиче Законског предлога о Конкордату, он би имао бити упућен нарочитом одбору, који би се имао изабрати. С овога је разлога био Закон о конкордату у обавештењима изричито и означен. У међувремену је Краљевска влада изјавила да одустаје од иницијативе по овом законском предлогу и према томе Сенат нити има могућности, нити може бити говора о каквом преношењу овог законског предлога у нови сазив. Прима ли Сенат овај мој предлог? (Др. Немец: Молим за реч) Најпре се мора гласати, а после ћу Вам дати реч. (Др. Немец: Онда је беспредметно). Господине сенаторе, то не

иде; ја тражим прво да се гласа (**Др. Немец:** Ја хоћу да говорим о овом предлогу и да ставим против-предлог). Не може. (**Др. Немец:** Ја хоћу, то је моје право. — **Јово Бањанин:** Ви стављате један предлог и о томе се може расправљати. — **Др. Немец:** Ја молим за реч о повреди Пословника). Ви ћете добити реч одмах иза тога.

Молим, госпoду сенаторе који су за мој предлог нека изволе седети, а који су против нека изволе устати. (Већина седи). Констатујем да је већина примила мој предлог (**Јово Бањанин:** Није истина, није било гласања).

Изволите узети реч о Пословнику.

Др. Јосип Немец: Ја нећу да говорим о Пословнику, ја хоћу да говорим о Вашем предлогу.

Претседник др. Желимир Мажуранић: Изволите говорити у чему је овде повреда Пословника.

Др. Јосип Немец: Госпoдо сенатори, овде је стављен предлог да се неки несвршени послови пренесу на нови сазив. Тај предлог није у складу са нашим Уставом и ја ћу бити тако слободан да вам образложим да према нашем Уставу није могуће да се посао, да се расправа око законског предлога, који није довршен, пренесе на нови сазив.

Устав у свом чл. 53 говори, да се Сенат састаје кад и Народна скупштина а престаје рад када и Народна скупштина. Тиме је нарочито подвучено, да је рад и једнога и другoга Дома симултан, истодобно се оба Дома сазивају и закључују. Тиме се хтелo истакнути, да је то једна целина, једно јединствено Народно претставништво, које се састоји од два Дома.

Чл. 64. Устава прописује процедуру, како се расправља о законском предлогу, како расправља један Дом и онда други Дом и онда како се има решити питање, ако други Дом не прихвати предлог првога Дома. Ако су учињене какoве измене или допуне од Сената односно од Народне скупштине, онда се законски предлог враћа Народној скупштини односно Сенату на решавање. Када се ове измене и допуне приме од Народне Скупштине односно Сената, сматра се да је Народно претставништво предлог примило. На случај, да се Сенат и Народна скупштина у пријему једног законског предлога у целини или у појединостима не сагласе, сматра се да је предлог одбивен и у истом сазиву се о њему не може више поново решавати.

Дакле, госпoдо сенатори, овде је законодавац јасно изразио своју вољу, да се тај посао има да обави у једном те истом сазиву. И ако се не би могао свршити у једном сазиву, тај је посао готов, не може да се преноси на други сазив.

Чл. 72 Устава вели (чита): „О сваком законском предлогу мора се гласати два пута у истом сазиву пре него што се он коначно усвоји.”

Ова законска установа узета је из старoга српскога Устава, па када се тамо, где је био један Дом, нарочито тражило да се у једном истом сазиву имаде свршити посао око решавања законског предлога, онда је то јасније да то исто мора да важи поготово за овај систем који је дводоман. Свака друга логика не би била основана.

У чл. 68 Устава говори се о интерпелацијама и вели се (чита): „Министри су дужни дати на њих одговор у истом сазиву.”

Дакле, видите, госпoдо сенатори, кад је законодавац у питању интерпелације нарочито одредио, да се то имаде решити у истом сазиву, онда поготово то мора да вреди за законски предлог. Да је ово становиште исправно, ја се, госпoдо се-

натори, позивам на уваженог стручњака др. Лазу Костића, који је у Архиву за правне знаности у септембарском броју написао расправу о томе питању и ту је приказао, како је о том настала двојба у Француској и да су француски теоретичари и оба Дома донели одлуку, да се може преносити рад из једнога сазива на други, али с обзиром на то што је то Француска Република, док ти исти теоретичари тврде, да се то не може чинити у монархистичком систему, нарочито не у Енглеској, која је извор свакога уставног живота.

И такав закључак уваженог стручњака у нашем праву мора да се усвоји као и његово тумачење да Краљевска Круна када сазива Народно претставништво на рад одређује му и његов посао. Према томе Народно претставништво је дошло да доврши и обави тај посао, а у колико га није могло да доврши нема права да о томе расправља у будућем сазиву. Осим овога и технички разлози говоре за ово становиште које имам част да овде заступам.

Овде смо чули предлог Одбора који је претресао законски предлог о иступима. Ту је предлог већине, која предлаже прихватање тога законског предлога, и предлог мањине, која предлаже отклањање тога законског предлога. Ако се тај посао пренесе сада на други сазив, доћи ће пред пленум на расправу и ту бих ја као известилац мањине, који је у име мањине имао да изнесе мишљење о законском предлогу, морао да браним то становиште, али ја, госпoдо сенатори, немам више те легитимације, јер је мој мандат утрнуо. (**Министар правде Милан Симоновић:** То није тачно, мандат траје док се посао не сврши). Извините, Госпoдине Министре, образложите то своје противно тумачење.

По духу нашег Устава потпуно је природно, да се преносе само они послови који не спадају у ред законодавне иницијативе.

На основу тога свога образложења, ја сам слободан замолити Сенат, да се не прихвати такав предлог, да се законски предлози преносе у наредни сазив.

Претседник др. Желимир Мажуранић: Госпoдо сенатори, госпoдин сенатор Немец изнео је овде своје разлоге са којих држи, да је мој предлог био противан духу Пословника и што више противан, ако сам право разумио г. сенатора, духу Устава. Он је то образложио потпуним паралелизмом рада Народне скупштине и рада Сената. Он је цитирао и чл. 72 Устава. Истина је, да чл. 72 Устава тачно одређује да ако у истом сазиву нису оба гласања у дотичном дому Народног претставништва проведена, не могу се више такви законски предлози преносити на други сазив. То стоји. Ту је изражен т. зв. принцип дисконтинуитета појединих сазива. Нема сумње да је ова одредба, када се стриктно тумачи, јасна. Један законски предлог који је дошао на сто ове куће и ако се већ о њему почео претрес, било у начелу било у појединостима, а тај претрес у пленуму у току истог заседања није довршен, не може бити пренесен у идуће заседање, нити вољом Сената нити вољом Претседника Сената, јер се то противи члану 72 Устава.

Питање је само како далеко иде тај дисконтинуитет ових појединих сазива. Признајем да је у теорији то препорно. Има аутора који мисле да тај дисконтинуитет иде тако далеко, да ни остала агенда, која нису свршена у истом заседању, не

могу бити пренесена на други сазив. Могуће је да има аутора, који то заступају, али има и уважених аутора, а међу њима и г. Слободан Јовановић и г. Костић, који кажу да ни у једном нашем позитивном законском пропису нема препреке за друго схваћање. Гледиште ових аутора јесте да се препушта пракси да она створи у том погледу правну норму. Наша пракса је на скроз позитивна. Сваке године, без приговора са ма које стране, и у присуству г. сенатора Немеца, који је поднео овај приговор, преношени су у ново заседање без запрете законски предлози, који су до тога стајали на столу овога дома под условом да нису начете дебате у Пленуму, било у начелу или у појединостима. То је вршено сваке године без икакве запрете и у Сенату и у Народној скупштини.

Ја нећу да замарам господу сенаторе са набрајањем појединих случајева. Ја имам овде обилан досије о томе и ја мислим да је сасвим неосправдано сматрати да је поступак, који сам предложио, у било каквом противсловљу са Пословником или са Уставом. Ја услед тога морам рећи да остајем код онога што сам казао и питам Сенат, да ли прима мој одговор. (Гласови: Прима — Не прима). Молим ону господу сенаторе који не примају да устану. (Већина седи). То је мањина. Господо, да се не би рекло да се овде радило о једном неспоразуму, ја молим, пошто је вољом већине Сената пронађено да мој предлог није противан ни пропису Пословника нити пропису Устава, ја сада поново стављам овај свој предлог на гласање и молим да устану они који су против мога предлога. (**Милан Поповић:** Овде је реч о другој питању, ради се само о иступима).

Законски предлог о јавним иступима није дошао у пленум. Он је био само у Одбору. То је сасвим сигурно и то је питање рашчишћено. (**Милан Поповић:** Сада долази питање о повлачењу Конкордата). То сам већ изјавио. Онда изволите рећи о чему се ради, да се разумемо. Ја не желим да буде неспоразума. Реч има г. Милан Поповић.

Милан Л. Поповић: Господин Претседник је у одговору на примедбе господина сенатора Немеца малочас изложио овде читаву теорију о томе како се могу или не могу законски предлози преносити на други сазив. Код овога другог питања о повлачењу Конкордата Господин Претседник није дао никакво образложење.

Ја мислим да је и поред тога, што је по § 34 Пословника Господин Претседник био дужан да да саопштење о свима текућим пословима, који се тичу Сената, да је требало прочитати и законски предлог о ратификацији Конкордата, који је Народна скупштина 23 јула у трећем своме читању закључком својим упутила Сенату на даљу законодавну делатност. Тај законски предлог стварно је стигао, колико је нама познато, у Сенат 24 јула у 8.30 часова. То је регистровано и требало га је прочитати. У саопштењу г. Претседника каже се да је Краљевска влада одустала од своје иницијативе за расправу Конкордата у Сенату. Таква иницијатива међутим није дошла до јавног изражаја. У одговору који је Господин Претседник Сената дао екс катедра господину Бањанину, Господин Претседник је изјавио да се на њега ставља питање данас кад се завршава ова сесија и када његова функција Претседника Сената престаје.

Кад је то тако, онда је још чудноватије да је г. Претседник Сената баш са тога положаја дао овакву једну далекосежну сунцијацију, да се

питање Конкордата и његово расправљање пред овим Домом повлачи. Господин Претседник Сената, по нашем нахођењу, није надлежан да да такву изјаву, нити је таква изјава Господина Претседника Сената са тога положаја обавезна за овај Дом, и за чланове овога Дома, јер баш данашњим даном престаје функција данашњег Господина Претседника Сената и његове ма какве биле обавезе или изјаве по томе питању нису наравно обавезне нити гаранција, да ће се то држати у будућој сесији Сената. Према томе, ми смо могли очекивати да Претседник Краљевске владе изјави, да ли Краљевска влада коначно одустаје од тога предлога Закона о ратификацији Конкордата или ми имамо да се задовољимо простом изјавом Господина Претседника, односно бившег Претседника Сената, или има да се задовољимо са ранијим изјавама датим новинарима преко штампе. Јесте, Господине Претседниче, постоји једна изјава преко Агенције Авале, коју је Господин Претседник Краљевске владе дао, да је он закључио своју изјаву тиме, да Краљевска влада неће изнети „одмах“ Конкордат пред Сенат на даљи рад. А Господин Претседник Сената нама није изјавио да ли Краљевска влада сада или одмах неће да износи тај Конкордат пред Сенат, или чека неко друго време или који други погоднији датум да то питање изнесе пред Сенат. То су два различита питања и Сенат би морао бити начисто да ли Краљевска влада остаје при изјави Господина Претседника Краљевске владе да неће „одмах“ износити питање Конкордата, или како је на седници посланичког клуба Југословенске радикалне заједнице у Народној скупштини, одмах после гласања — то је пало свима у очи, тај чудновати начин изјашњавања — Господин Претседник Краљевске владе изјавио пред тим његовим партијским фактором, а после једне већ изгласане дебате у Народној скупштини, да он предлаже том свом партијском клубу, том форуму Југословенске радикалне заједнице — да се за извесно време скине са дневног реда питање Конкордата. То је било 9 јула. Међутим, од тога времена ми знамо, какви су се догађаји одиграли у земљи, шта се све изазвало са питањем Конкордата и какво је узнемирење духова настало у земљи, какво је понижење нанесено једном делу нашега народа. После тих догађаја, поучивши се последицама тога Конкордата, дошла је једна друга изјава, баш 10 октобра, која нас је све једнако фрапирала и која је објављена у полузваничном листу Краљевске владе, а у којој се на један веома чудноват начин, да употребим потпуни парламентарни израз каже следеће: „После смрти Великога Краља Мученика на Његовом столу остао је био и предлог Конкордата, као један Његов аманет. И као што савестан писмоноша преноси писмо из поштанског сандучета до експедиције, тако је и г. др. Стојадиновић однео писмо са Краљевог стола пред Народно претставништво. Дочек није био сјајан. Пред тим фактом дужност Претседника владе је била да писмо врати на место, са кога га је био и узео. И он је ту дужност јуче извршио.“

То је било 9 октобра. Онда је г. Претседник био на Опленцу и изгледа стога, да то пренашање законског предлога из једне сесије у другу иде исто као та писма и ратификације међународних уговора из Београда на Опленцац, из једног Дома у други, са једног стола на други и да се о томе више не води разговор. Ја бих ипак питао Кра-

љевску владу, да ли претставник Краљевске владе пред овим Домом може данас да изјави, да се питање Конкордата скида дефинитивно са дневног реда у Сенату, или Господин Претседник Краљевске владе остаје при својој ранијој изјави, да не мора „одмах” износити питање Конкордата пред Сенат и да „за сада” неће то питање расправљати.

Ја мислим, да је то саспштење дужан био да да г. Претседник Краљевске владе и да г. Претседник Сената није био у својој компетенцији, да такву изјаву да, нити може Сенат примити ту изјаву као неку гаранцију данашњег Претседника Сената која обавезује и будућег Претседника Сената. Зато не примам одговор Господина Претседника на знање.

Претседник др. Желимир Мажуранић: Госпо- до сенатори, у колико је г. сенатор Поповић овде у овоме дому упутно упит на Претседника Владе, или на било којег члана Владе, он се је имао држати Пословника и упутити то писмено пре седнице. Овај део његовог упита отпада за мене у смислу одредаба Пословника.

Али, он је мени изнео раније некоје своје разлоге, из којих је држао, да овај начин, на који бисмо ми скинули Конкордат са дневног реда, није законит. Међутим, господо моја, са гледишта овога Сената ствар је потпуно јасна и ја не видим никакве могућности сумње у правилност поступка.

Закон о Конкордату између Свете Столице и Краљевине Југославије дошао је иницијативом Владе пред Народно претставништво и дошао је и на стол овога Дома. Ми смо сместа у првој наредној седници иза онога дана кад је нама тај законски предлог стигао, а та прва наредна седница је данас, саопштили, да нам је тај предлог заиста стигао као једна агенда. Накнадно је дошла изјава Владе, која је била не само у новинама публикована него изравно учињена мени по Господину Претседнику Министарског савета, да он повлачи иницијативу у томе предлогу. (Гласови са левице: Је ли писмено?) Не. Ја ту изјаву опетујем у његовој присутности и за мене је тиме ствар потпуно решена. (Гласови на десници: Тако је!) Влада може у свако доба да повуче предлог, за који је она преузела иницијативу. (Жагор на левици. — **Милан Поповић:** Нека то Претседник Владе изјави! — **Др. Јосип Немец:** То је усмена изјава!)

Према томе Сенат ништа друго нема, него да узме на знање, да је Влада ту своју иницијативу повукла, и ми не можемо доћи ни у положај да о томе ишта даље одлучујемо. (**Јово Бањанин:** Шта значи усмена изјава Вама у четири зида? — Протести на левици.) Ја сам је овде опетовао и долази у записник ове данашње седнице, и то је изјава Претседника овога Сената, која мора за Сенат бити довољна. (Одобравање на десници и узвици: Тако је! — Узвици на левици: Није тако!) (**Јово Бањанин:** Нека Претседник Владе да меродавну изјаву).

У осталом да се види, како читава ова дискусија има мало супстанције, истичем ово: Да нисмо ништа о Конкордату рекли и да тај предлог нарочито нисмо пренели, као што нисам ни ставио предлог да се пренесе, тај би се предлог о Конкордату за Сенат угасио и пао би испод стола овога Дома. Он више не би био на столу. Дакле, и овако, и онако ефекат би био исти. Ми смо се држали строго прописаног поступка; казао сам, да је Влада повукла иницијативу и ми данас о

томе не одлучујемо и законски предлог о Конкордату данас за Сенат не постоји. (Одобравање на десници, протести на левици. — Гласови на левици: Та изјава није обавезна!) Управо по самој теорији, коју смо овде имали да чујемо, угашује се тај предлог, угасио би се према разлагању г. сенатора Немеца шта више, и онда, кад би хтели да га пренесемо на ново заседање. Али једноставније је ово: Ја нисам ставио предлог да се тај предлог пренесе, а поред тога сам реда ради саопштио, да је Влада повукла иницијативу и да је предлог пао.

Прима ли Сенат ово, објашњење? (Гласови: Прима — Не прима). Ко не прима, молим да устане. (Мањина устаје. — **Јово Бањанин:** Нема смисла да гласамо о овим стварима! Влада је ту! — **Радослав Дунић:** Ја подносим овај писмени предлог по чл. 91 Пословника).

Претседник др. Желимир Мажуранић: Госпо- до, стигао ми је овај час следећи поднесак (чита):

„Господину Претседнику Сената Краљевине Југославије

Пошто је малочас у пленуму Сената, поводом тражења сенатора г. Милана Поповића, да се гласањем утврди одлука већине, то гласање постало сумњиво простим устајањем и седењем, а није утврђено ни да ли је био довољан број сенатора за решавање присутан, то потписани сенатори на основу чл. 91 Закона о пословном реду у Сенату подносе г. Претседнику Сената захтев, да се поводом тог питања изврши прозивка.

19 октобра 1937 год.

Београд.

С е н а т о р и:

К. Радовановић
Др. Иван Мајстровић
П. С. Петковић
Лаз. Ј. Анић
Јорд. Цветковић
Др. В. Глушац
Мил. Л. Поповић
Мил. П. Драговић
Д. Поповић
Иван Пуцел
Дим. М. Илићановић
Др. Јосип Немец
Рад М. Дунић
Др. П. Зец“.

Истина је господо, да Претседник сам утврђује, да ли је приликом гласања устајањем и седењем сумњиво да постоји већина или не. Но ја ћу овде допустити изнимно да се изврши прозивка. (На левици аплауз и узвици: Врло добро, врло добро! — Гласови са деснице: О чему се гласа?) О питању да ли се прима моје тумачење на оне приговоре сенатора г. Поповића или не. Гласа се о следећем: Господин сенатор Милан Поповић тврди да моје обавештење о томе да се Конкордат угасио тиме што је Краљевска влада повукла иницијативу за тај предлог — не стоји, да није довољно и да није у духу Пословника. Ја сам ту дао образложење и већина је то примила. Извесна господа тврде да је та већина непоуздана и траже поименично гласање. Сад ће се поименично гласати. Гласа се о томе: да ли се узима на знање или не саопштење Претседника Сената да је Влада

повукла иницијативу у предлогу Конкордата и да услед тога Сенат нити не долази у прилику да гласа о његовом преносу на ново заседање. Они који су за то да се то саопштење узме на знање гласаће са „за“, а они који су против, гласаће са „против“.

(Светозар Томић: Није јасан предлог за који има да се гласа. Ви морате да ставите овакво питање: ко је за то да се конкордат скине са дневног реда, нека гласа „за“, а ко је против тога, нека гласа „против“. Иначе испашће да они који буду гласали да се Конкордат скине са дневног реда гласају за Конкордат).

Гласа се о томе да ли се узима на знање или не мој извештај, извештај Претседника Сената, о томе да се Конкордат скида са дневног реда.

(Јово Бањанин: Сада сте дали друго тумачење о том предмету, и то: да онај који гласа „за“, гласа за то да се конкордат скине са дневног реда).

Молим вас, господо, ко гласа за, тај је за моје тумачење, а ко гласа против, тај је против мога тумачења, а за тумачење сенатора г. Милана Поповића. А моје је тумачење: да је изјавом Краљевске владе скинут Конкордат с дневног реда. Ја мислим да сада нема више никакве сумње о чему се гласа.

Молим г. секретара да изволи извршити прозивку.

Секретар др. Ђура Котур прозива господу сенаторе који су гласали овако:

Алексић Јован — отсутан
Алибеговић Асим — за
Алкалај др. Исак — за
Алтипармаковић Јован — отсутан
Анђелиновић др. Б. Гргур — отсутан
Анић Лазар — против
Бањанин Јово — против
Богојевић Васа — за
Видаковић Антун — за
Видаковић Љубомир — против
Виловић Осман — за
Вранић Иво — против
Врбанић др. Милан — отсутан
Вујић Павле — против
Вукотић Ђуро — за
Гавриловић др. Богдан — за
Гај Људевит — за
Глушац др. Васо — против
Грасл др. Георг — за
Грегорин др. Густав — отсутан
Десница др. Урош — против
Добринић Петар — за
Драговић Милутин — против
Дунић Радослав — против
Ђерић Душан — за
Ђорђевић Драгослав — отсутан
Ђуретек Вид — за
Ђурић Михаило — за
Живановић Јеремија — против
Зец др. Петар — против
Иванишевић дон Франо — за
Ивковић др. Момчило — против
Илићановић Димитрије — против
Јалжабетић Томо — отсутан
Јеличић Божа — за
Карамехмедовић др. Хамдија — отсутан
Корошец др. Антон — за
Ковачевић Томо — за

Котур др. Ђура — за
Крамер др. Алберт — отсутан
Крстић Серафим — за
Круљ др. Урош — против
Кујунџић Андра — за
Кукуљевић-Сакцински Фран — за
Љубибратић др. Саво — отсутан
Мајстровић др. Иво — против
Марјановић Милан — против
Марушић др. Драго — отсутан
Махмудбеговић Сефедин — за
Михалџић Стеван — за
Муфтић Салем — за
Немец др. Јосип — против
Обрадовић Пајо — за
Павелић др. Анте — за
Пауновић Светислав — за
Петковић Петар — против
Петровић Добросав — отсутан
Плој др. Мирослав — за
Поповић Дака — против
Поповић Матија — за
Поповић Л. Милан — против
Протић Војислав — против
Пуцел Иван — против
Радовановић Крста — против
Радуловић Марко — за
Самуровић Јанко — отсутан
Селић Јоца — против
Симоновић Милан — за
Смиљанић Крста — против
Смодеј Фран — за
Спахо др. Мехмед — за
Стевчић др. Душан — за
Стојадиновић др. Милан — за
Сулејмановић др. Џафер — за
Тимотијевић Коста — за
Томашић др. Љубомир — против
Томић Светозар — за
Тринајстић др. Динко — отсутан
Убавић Павле — за
Улмански др. Саво — отсутан
Франгеш др. Отон — за
Храсница др. Халидбег — за
Хрибар Иван — за
Цањуга Ватрослав — за
Цветковић Јордан — против
Цукавац Милош — за
Цаковић Милован — за
Шверљуга др. Станко — за
Шиловић др. Јосип — за
Шола Атанасије — отсутан
Шуперина др. Ђењамин — за

(За време самог гласања, пошто је гласао сенатор г. Светозар Томић, настала је жучна препирка и објашњавање између г. г. сенатора Јована Бањанина, Милутина Драговића, Лазара Анића и Светозара Томића и Господин Претседник је позвао поменућу господу сенаторе да се умире и да омогуће довршење гласања).

После гласања.

Претседник др. Желимир Мажуранић: Господо сенатори, изволите чути резултат гласања. Гласало је свега 75 сенатора и од тога 48 за, а 27 против. Према томе је моје саопштење прихваћено, по којем је, услед изјаве Владе саопштене Сенату по мени, Конкордат скинут са дневног реда.

Има реч г. Поповић по повреди Пословника.

Милан Л. Поповић: Господин Претседник је дао опет једно криво тумачење мојих речи. Ја нисам поставио питање да ли се овде има да изврши поименично гласање за скидање Конкордата или не, него сам поставио питање, не задовољавајући се одговором Господина Претседника, да његова изјава са овога положаја није обавезна за будућег Претседника Сената, а да за Владу ова изјава нема такође никакве обавезе. Тражио сам да Претседник Краљевске владе да изјаву са којом бих се задовољио. Претседник Сената требало је да стави питање, да ли он може да да обавезну изјаву у име Краљевске владе за скидање Конкордата, и према томе овако извршено гласање није правилно поготово стога, што су двојица госпoде сенатора гласали са резервом за скидање Конкордата, а то питање није било постављено и према томе гласање не важи.

Претседник др. Желимир Мажуранић: Господин сенатор Поповић тврди да је почињена повреда Пословника тиме што је дата друга тема за гласање него што је он то желео. Међутим је ствар сасвим јасно постављена за гласање. Ја сам дао изјаву за коју је тврдио господин сенатор Поповић да није у складу са Пословником и да нема обавезну снагу. Тврдио је да услед тога моја изјава не може бити узета на знање. Ја сам ставио то на гласање и већина је била за моје гледиште. Господа од опозиције тврдили су да је та већина сумњива. Ја сам дао извршити прозивку и констатовао да је од 75 сенатора њих 48 узело на знање моје обавештење. Према томе је то питање решено. (Глас: Али није довољно). Госпoдо, прима ли Сенат на знање овај мој одговор? (Прима). Идемо даље. Пала су два приговора, један од стране сенатора г. др. Немеца, а други од стране сенатора г. Поповића. Пошто се тврдило да је прво гласање било учињено на бази једног неспоразума, ја поново стављам на гласање да ли се прима мој предлог о преносу у идуће заседање следећих несвршених предмета и то: извештај нарочитог одбора Сената о предлогу Закона о иступима; предлог Закона о правима и повластицама одликованах орденом Карађорђевог звезда са мачевима, који нам је упутила Народна скупштина; Уредбе Министарског савета које су упућене Финансијском одбору према одредбама Финансијског закона; предмети који се налазе у Имунитетском одбору; предмети који су упућени Одбору за молбе и жалбе; предлог Закона сенатора г. г. Ивана Хрибара и другога о личним именима, а да се сви остали предмети имају угасити. Прима ли Сенат овај предлог? Госпoда, која су за ово нека изволе седети, а која су против нека устану. (Већина седи). Ја констатујем да је већина примила овај предлог и то се има сматрати као закључак Сената.

Имао бих још, госпoдо сенатори, да вас умолим за једно овлашћење, а оно се састоји у томе да могу заједно са дежурним секретаром г. др. Котуром потписати и дати на публикување у „Службеним новинама“ записник наше данашње седнице, пошто га иначе не можемо читати у идућем сазиву. Питам Сенат, да ли је сагласан са овим мојим тражењем, које је такође у духу досадашње парламентарне праксе? (Јесте). Објављујем да је Сенат ово моје тражење прихватио.

Сада Вас молим, госпoдо сенатори, да изволите саслушати Указ Краљевских Намесника, који ће нам прочитати господин Министар унутрашњих послова.

Министар унутрашњих послова др. Антон Корошец (чита):

У ИМЕ
ЊЕГОВОГ ВЕЛИЧАНСТВА
ПЕТРА II

По милости Божјој и вољи народној
КРАЉА ЈУГОСЛАВИЈЕ
КРАЉЕВСКИ НАМЕСНИЦИ

На предлог Министра унутрашњих послова, а по саслушању Министарског савета и на основу чл. 32 и 60 Устава, решили су и решавају:

Да се седнице Сената сазване Указом од 15 октобра 1936 год. у редован сазив за 20 октобар 1936 г. и отворене Указом од 22 октобра 1936 године, закључе читањем овога Указа, и да се Сенат сазове у редован сазив за 20 октобар 1937 год.

Министар унутрашњих послова нека изврши овај Указ.

Павле, с. р.

Др. Раденко Станковић, с. р.

Др. Иво Перовић, с. р.

18 октобра 1937 год.
у Београду.

Министар унутрашњих послова,
Др. Антон Корошец, с. р.

Претседник Министарског савета
и Министар иностраних послова,
Др. Милан Стојадиновић, с. р.

Министар унутрашњих послова,
Др. Антон Корошец, с. р.

Министар саобраћаја,
Др. Мехмед Спахо, с. р.

Министар правде,
Милан Симоновић, с. р.

Министар без портфеља,
Др. Шефкија Бехмен, с. р.

Министар пољопривреде,
Светозар Станковић, с. р.

Министар шума и рудника,
Богољуб Кујунџић, с. р.

Министар соц. пол. и нар. здравља,
Драгиша Цветковић, с. р.

Министар трговине и индустрије,
Др. Милан Врбанић, с. р.

Министар грађевина,
Др. Добривоје Стошовић, с. р.

Министар финансија,
Душан Летица, с. р.

Министар без портфеља,
Др. Миха Крек, с. р.

Министар војске и морнарице
Армијски Ђенерал
Љубомир Марић, с. р.

Министар без портфеља,
Војислав Ђорђевић, с. р.
Министар без портфеља,
Др. Никола Новаковић, с. р.
Министар физичког васпитања народа,
Др. Вјекослав Милетић, с. р.
Министар пошта, телеграфа и телефона,
Војко Чвркић, с. р.
Министар просвете,
Димитрије Магарашевић, с. р.

(Господа сенатори саслушали су читање Указа стојећи и пропратили га узвицима: „Живео Краљ!“).

Претседник др. Желимир Мажуранић: Тиме су господа сенатори, закључене седнице Сената у овом редовном сазиву, и према прочитаном Указу и нашем Пословнику, идућа седника одржаће се сутра, 20 октобра, у 9 часова пре подне.

Седница је закључена у 18.25 часова.

Stenografski biro Senata

Načelnik:

Dr. VLADIMIR MAŠIĆ

Stenografski revizori: **Antonije Ž. Šokorac, Dr. Ljubomir Škreblin, Dr. Marko Gojak i Mihailo Pajić;**
stenografi: **Vojislav Stanojević, Gojko Božović, Ljubomir Janković, Vladimir Šenk i Tonko Tomašić;**
stenografski pripravnici: **Dušan Lazarević, Dušan Stojšić, Edmund Mihelić i Vidoslav Kasumović.**

Korektori:

Jovo Esapović

Vladislav Doklešić
